

МУЗИЧНО-ВИКОНАВСЬКА КОМПЕТЕНТНІСТЬ У СТРУКТУРІ ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Тищик Вадим Борисович

кандидат мистецтвознавства, старший викладач
кз «харківська гуманітарно-педагогічна академія» хор

Плаксіна Олена Федорівна

заслужена артистка України, доцент
кз «харківська гуманітарно-педагогічна академія» хор

Тищик Олег Борисович

старший викладач
інститут культури і мистецтв лну імені тараса шевченка

Музично-педагогічна діяльність підпорядкована загальним закономірностям теорії, має свою структуру, та визначається специфікою вищої музичної освіти. Сутність музично-педагогічної діяльності полягає у вирішенні педагогічних завдань засобами музичного мистецтва. Саме тому вона поєднує у собі педагогічну, музикознавчу, інструментальну, вокальну, дослідницьку роботу, побудовану на вмінні самостійно узагальнювати та систематизувати отримані знання. Музично-педагогічна сфера синтезує педагогічну та музичну творчість, де її реалізація відбувається за наявності музично-педагогічного завдання з опорою на основні постулати функції музично-педагогічної творчості.

Підготовка майбутнього вчителя музичного мистецтва до професійної діяльності у закладах вищої освіти може здійснюватись як спосіб проектування до подальшої музично-педагогічної діяльності. Соціально-культурний досвід у поєднанні з музично-педагогічною освітою визначатиме фахову компетентність.

Професійно-педагогічна спрямованість педагога-музиканта є основною умовою формування та вдосконалення не лише окремих якостей його особистості, а й набуття ним умінь та навичок. Професійно-педагогічна спрямованість визначає набір методів навчання на уроках музичного мистецтва, освоєння вчителем педагогічної та науково-методичної літератури, музичного репертуару під час підготовки до уроку. Професійно-педагогічна культура постає як проекція загальної культури, з упорядкованою системою ідей, професійно-цілісних орієнтацій та якостей особистості, універсальних способів пізнання.

Такий аспект музично-педагогічної культури включає в себе особистісно-орієнтованість, який сприймається як прояв індивідуальних якостей професійної діяльності у спілкуванні. Показниками особистісно-орієнтованої професійно-педагогічної культури виступають:

- психолого-педагогічна компетентність і розвинене музично-педагогічне мислення з здатністю вирішувати проблеми з позиції учня.
- вміння обґрунтовувати та реалізовувати власну творчу педагогічну діяльність як особистісно-орієнтовану систему (дидактичну, виховну, методичну).
- культура професійної поведінки та саморозвитку, вміння і готовність саморегулювати власну діяльність та процеси педагогічної взаємодії.

Особливості професійної культури вчителя музичного мистецтва багато в чому обумовлені музичним мистецтвом, яке має свою мову та систему викладу, та веде до оволодіння засобів виразності, емоційно усвідомленого переживання його музичного змісту. Такий потенціал музичного мистецтва та його функції реалізують структурні компоненти усього мистецтва уцілому. При цьому усі функції мають певну послідовність переходу від однієї до іншої. Пізнавальна функція мистецтва нерозривно пов'язана завдяки специфіці художнього пізнання. Прогностична функція буде займати проміжне положення між пізнанням та ціннісними орієнтаціями. Музично-педагогічна спрямованість професійної культури вчителя музичного мистецтва проявляється, насамперед розкриттям змісту самого мистецтва.

Професійно-педагогічна компетентність вчителя музичного мистецтва.

Для характеристики рівня володіння професійними знаннями, вміннями та навичками вчителя в сучасному педагогічному тезаурусі утвердилося поняття «педагогічна компетентність» яка на нашу думку включає наступні елементи: спеціально-педагогічну компетентність, методичну соціально-психологічну, диференціально-педагогічну та аутопсихологічну компетентність. Саме визначення поняття «компетентності» дозволяє розглядати її як міру усвідомлення фахівцем сенсу своєї діяльності, сукупний метод пізнавальної (знання), репродуктивної (уміння діяти за образом) та творчої (уміння ефективно вирішувати проблемні ситуації) діяльності. У більш вузькому сенсі компетентність включає інтелектуально-діяльнісний компонент (освітньо-кваліфікаційний стандарт). Її характеристиками виступають інтегративність та культурологічна спрямованість, які проявляються у сукупності однорідних чи близьких споріднених знань і умінь, що становить сфери загальної культури та професійної діяльності. Культурологічна орієнтація професійної компетенції вчителя музичного мистецтва проявляється у семантичному, проблемно-діяльнісному, комунікативних аспектах.

Таким чином, професійна компетентність вчителя музичного мистецтва є багатofункціональною, надпредметною, міждисциплінарною та багатовимірною. Інформаційний компонент як фундаментальна основа професійної компетентності вчителя музичного мистецтва це – професійні знання предмета, його методики, педагогіки та психології. Їх найважливішими особливостями виступають: комплексність і системність, у синтезі з науковими дослідженнями.

Фахова компетентність вчителя музичного мистецтва є результатом як саморозвитку, так і педагогічної системи, в якій отримано професійну підготовку. Її вага визначається з одної сторони: вимогами компетентнісного

підходу до сучасного змісту музично-освітнього процесу (формування інтегральних інформаційних, комунікативних, художньо-музичних здібностей; узагальнених навичок культурної поведінки та способів організації власної музично-естетичної діяльності). З іншої – необхідністю створення сприятливого середовища та професійного самовдосконалення та саморозвитку особистості самого вчителя музичного мистецтва.

У цьому контексті процес професійно-педагогічної підготовки вчителів музичного мистецтва складають ключові компетенції – належать до загального змісту музично-педагогічної освіти; загальнопредметні компетенції – відносяться до певного кола освітніх предметів. Ефективність музично-педагогічної діяльності вчителя музичного мистецтва забезпечується володінням ним взаємопов'язаною сукупністю ключових компетенцій, формування яких має здійснюватися практично на всіх етапах фахової підготовки.

Наступний рівень компетенцій вчителя музичного мистецтва є загальнопредметними компетенціями, які мають виступити, на наш погляд, як освітні результати в психологічній та загальнопедагогічній сферах професійної підготовки. Ефективність освітнього процесу обумовлена володінням вчителя мистецтва цілим рядом компетенцій у галузі музикознавства, музичного виконавства, педагогіки та методики музично-естетичного виховання.

Результатами мають виступити такі предметні компетенції: музично-теоретична компетенція, диригентсько-хорова та вокальна компетенції – досвід диригування хором колективом та керівництва вокальним ансамблем, досвід вокалізації та чистоти інтонування; музично-інструментальна компетенція – досвід художньо-інтерпретаційного аналізу музичного матеріалу та його емоційно-образного виконавського відтворення; досвід концертмейстерської роботи та творчого музикування (читання з нот, підбір на слух, транспонування); методична компетенція - досвід організації музично-виховного процесу з опорою на психологію, музикознавство та загальну педагогіку; досвід формування цілісної музично-естетичної культури.

Таким чином, кожна з освітніх дисциплін, її розділ, становлять зміст професійно-педагогічної підготовки вчителів музичного мистецтва та можуть бути орієнтовані на формування не лише певної предметної компетенції, а й становлення загальнопредметних компетенцій, що сприяють творчому самовизначенню здобувача вищої освіти, що актуалізують та розвивають його досвід. Музично-виконавська (інструментальна) компетентність є сукупністю усіх компонентів. Музичне мистецтво, вимагає від вчителя досконалу виконавську техніку, художньо-виконавські уміння та навички, та потребує неперервного їх розвитку, доведення до віртуозності.

Важливим компонентом музично-виконавської компетентності виступає система музично-виконавських знань, умінь та навичок які проявляються у музично-педагогічній діяльності, яка у свою чергу включає в себе і загальномузичний комплекс теоретичних знань та умінь, художньо-виконавську культуру роботи з музичним матеріалом, виконання художнього репертуару. Художньо-виконавча культура вчителя багато в чому визначає успішність

музично-педагогічної діяльності, що включає інтерпретацію (interpretation – тлумачення, пояснення) аналіз музичного матеріалу, художньо-технічне втілення інтерпретаційного задуму, концертмейстерство і творче музикування.

Теоретичний аналіз музичного твору передбачає володіння такими знаннями:

- технології проведення аналітичного етапу роботи; закономірностей стилю, жанру та його характеристик; історичної періодизації художніх напрямів; своєрідності авторських стилістик, основних засад формоутворення. Вміннями та навичками:

- реалізовувати міжпредметні зв'язки; розрізнити елементи музичної мови; усвідомлювати значення засобів музичної виразності; виокремлювати кульмінації в частинах та в цілому в побудові музичного твору.

Виконавче втілення інтерпретаторського задуму ґрунтується на використанні вчителем музичного мистецтва наступних інформаційно-операційних компонентів. Знання:

- технології поетапного навчання твору; прийомів та способів звуковидобування; основних аплікатурних принципів та послідовностей; художня природа музичного матеріалу. Вміння та навички:

- дотримуватись балансу у співвідношенні художніх та технічних завдань; долати технічні проблеми; концентрувати увагу на звучанні та свободі виконавського апарату; здійснювати постійний слуховий самоконтроль. Гра в ансамблі та концертмейстерська діяльність будується на володінні вчителем музичного мистецтва такими знаннями, вміннями та навичками: акустичних особливостей різних інструментів та вокальних діапазонів; закономірностей виконання сольної та супроводжуючої партії; смислових навантажень різних видів акомпанементу.

Творче музикування включає такі види діяльності, як читання з аркуша, транспонування, підбір по слуху та здійснюється за допомогою наступних знань: технології читання з аркуша, транспонування, підбір на слух, імпровізація. Для роботи в ЗЗСО репертуар вчителя музичного мистецтва має включати велику кількість творів різних епох, стилів та жанрів зі шкільної програми з музичного мистецтва, що мають цільову вікову та виховну спрямованість.

Таким чином, професійно-педагогічна діяльність вчителя музичного мистецтва охоплює в собі систему музично-теоретичних, диригентсько-хорових, вокальних, музично-інструментальних та методичних знань, умінь та навичок, що становлять інформаційно-операційну основу загальної професійної компетентності. Саме їх наявність є передумовою для ефективної діяльності сучасного вчителя музичного мистецтва.

Список літератури

1. Гусейнова Л. В. Формування готовності майбутніх учителів музики до інструментально-виконавської діяльності : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.02 “Теорія та методика навчання музики і музичного виховання” – Київ – 2005. 22с

2. Масол Л. М. Загальна мистецька освіта: теорія і практика. Київ : Промінь, 2006. 432 с.

4. Михайличенко О. В. Основи загальної та музичної педагогіки: теорія та історія. Суми : Наука, 2004. 210 с.
5. Олексюк О. М. Музична педагогіка. Київ. 2006. 188 с.
6. Основи викладання мистецьких дисциплін : навч. посіб. Київ : Ін-т педагогіки і психології проф. освіти АПН України, 1998. 183 с.
7. Овчаренко Н. А. Професійна підготовка майбутніх учителів музичного мистецтва до вокально-педагогічної діяльності: теорія та методологія: монографія. Кривий Ріг: 2014. 400 с.
8. Падалка Г. М. Педагогіка мистецтва : (теорія і методика викладання мистецьких дисциплін). Київ. : Освіта України, 2008. 274 с